

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Національний університет «Острозька академія»
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Житомирський державний університет імені Івана Франка
Київський університет імені Бориса Грінченка

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНИХ НАУК

Матеріали
ХІ Всеукраїнської наукової конференції
(м. Умань, 28 березня 2025 р.)

Умань
Візаві
2025

Головний редактор:

Бержанір А. Л., кандидат соціологічних наук, професор, виконувач обов'язків завідувача кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Редакційна колегія:

Балановський Я. М., кандидат політичних наук, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини;

Пархета В. І., доктор філософії, доцент кафедри соціальних і правових дисциплін Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

*Рекомендовано до друку вченою радою історичного факультету
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
(протокол № 9 від 26 березня 2025 р.)*

Актуальні дослідження суспільних наук : матеріали XI Всеукр. наук.
A43 конф. (м. Умань, 28 берез. 2025 р.) / МОН України, Уманський держ. пед.
ун-т імені Павла Тичини, Черкаський нац. ун-т
імені Богдана Хмельницького [та ін.] ; [голов. ред. А. Л. Бержанір ;
редкол.: Я. М. Балановський, В. І. Пархета]. – Умань : Візаві, 2025. –
284 с.

Збірник містить тези доповідей учасників XI Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні дослідження суспільних наук», яка відбулася 28 березня 2025 р. на базі історичного факультету Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини. Матеріали відображають результати досліджень науково-педагогічних працівників, учених, працівників органів державної влади, здобувачів вищої освіти з актуальних проблем суспільних наук та аналізу соціально-політичної і духовно-ідеологічної сфер життєдіяльності держави.

УДК 303.4(06)

© Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини, 2025

З М І С Т

1. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІОЛОГІЇ

Демура А. О. ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СОЦІАЛЬНИХ ВЗАЄМОДІЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	9
Дяченко І. А. ЦІННІСНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ.....	10
Кузьменко О. С. ВПЛИВ ВМОТИВОВАНОСТІ НА ТРУДОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ.....	16
Кузьмін В. В., Адаменко Т. І. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА САМООЦІНКУ.....	18
Мирошниченко В. О. СОЦІАЛЬНИЙ СТАТУС СТОМАТОЛОГІВ У США ТА РОЛЬ ОСВІТИ У ЇХНЬОМУ ПРОФЕСІЙНОМУ СТАНОВЛЕННІ.....	21
Непом'яца А. В. ФОРМУВАННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	24
Опанасюк Т. А. ГЕНДЕРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	27
Стадник А. Г., Журавльова А. М. РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ.....	31
Тарасюк О. І. ПІДТРИМКА ТА ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ПРОФЕСІЙНИЙ ОБОВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНОГО ПРАЦІВНИКА.....	34
Федін В. С. ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СУЧАСНИХ ВЧИТЕЛІВ.....	37
Цибулько А. О. ДОСТУПНІСТЬ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЯ В УКРАЇНІ.....	40
Ящук Т. А. РОЛЬ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ В УДОСКОНАЛЕННІ УПРАЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ.....	44

2. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПОЛІТОЛОГІЇ

Балановський Я. М. ПОЛІТОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ЛІБЕРАЛЬНОЇ ДЕМОКРАТІЇ.....	48
Бержанір А. Л. РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ДЕМОКРАТІЇ.....	52

культурному середовищі англomовних країн відкриває перед учнями нові можливості для подальшого навчання, кар'єрного зростання та особистісного розвитку. У сучасному глобалізованому світі важливо не лише знати мову, а й уміти адаптуватися до культурного різноманіття та ефективно взаємодіяти з людьми з різних країн.

Таким чином, формування соціокультурної компетентності сприяє не тільки якісному засвоєнню англійської мови, а й розвитку особистості, здатної успішно інтегруватися в міжнародне середовище. Тому впровадження соціокультурних елементів у освітній процес є одним із ключових напрямів сучасної методики викладання іноземних мов.

Список використаних джерел:

1. Бондаренко О. М. Формування соціокультурної компетентності учнів на уроках іноземної мови: стандарти НУШ. *Модернізація освітнього процесу в сучасних закладах освіти* : збірник наук. праць / редкол. О. Я. Чебикін та ін. Одеса : Університет Ушинського, 2022. С. 40–49. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/14660/1/Bondarenko%20Olha%202022.pdf> (дата звернення: 2.03.2025).

2. Newton J. M. Intercultural communicative language teaching: implications for effective teaching and learning. Wellington : Victoria University of Wellington, 2015. 90 p.

3. Солопун Є. В. Соціокультурний аспект викладання англійської мови та його роль у практичній роботі учнів. *Народна освіта*. 2016. № 3. С. 58–62. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2016_3_11 (дата звернення: 3.03.2025).

Опанасюк Т. А.,

кандидат історичних наук, доцент

Рівненський державний гуманітарний університет

ГЕНДЕРНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РИНКУ ПРАЦІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Війна завжди є потужним чинником соціальних трансформацій, що впливає на ринок праці, зайнятість населення та економічну структуру держави. Воєнні дії на території України призвели до значних змін у гендерному розподілі праці, трансформації традиційних професійних ролей і перегляду соціальних норм щодо чоловічої та жіночої зайнятості.

Україна, як і багато інших країн, зіштовхується з викликами щодо працевлаштування жінок та забезпечення їм належного рівня оплати праці, про що свідчать дані Державної служби зайнятості. Так, станом на 1 лютого 2025 р. статус офіційно зареєстрованих безробітних мали 100,6 тис. осіб, з них 81,2 тис. (80,69%) це жінки [1]. Для порівняння: станом на 1 лютого 2024 р. серед 101,4 тис. безробітних жінки складали 77,1 тис. (76%); на 1 серпня 2023 р. – 112,3 тис. безробітних, з них жінки – 80,5 тис. осіб (72%); на жовтень 2022 р. – 239,1 тис. безробітних, з них жінки – 159,2 тис. (66,6%); на 1 січня 2022 р. – 295 тис. безробітних, з них жінки – 170,1 тис. (57,7%) [2; 3; 4; 5].

Наведені дані свідчать про зростання частки жінок серед офіційно зареєстрованих безробітних. Цю тенденцію можна пояснити кількома взаємопов'язаними факторами.

По-перше, у воєнний період значна кількість чоловіків мобілізована до збройних сил або залучена до виконання військових завдань, що зменшує їхню присутність серед зареєстрованих безробітних. Як результат, навіть за умов незначного скорочення загальної кількості безробітних, частка жінок у цьому показнику зростає.

По-друге, війна змінює структуру економіки. Галузі, в яких переважають жінки (наприклад, сфера послуг, освіта, охорона здоров'я), стикаються з фінансовими труднощами або обмеженнями у діяльності. Це призводить до зростання безробіття серед жінок.

По-третє, в умовах війни жінки часто беруть на себе додаткові сімейні обов'язки, зокрема догляд за дітьми, підтримку їхньої освіти та турботу про літніх родичів. Це може змушувати їх скорочувати робочий час або ставати на облік як безробітні через брак інших варіантів працевлаштування.

По-четверте, попри незначне зменшення загальної кількості зареєстрованих безробітних, зростання кількості жінок серед них може пояснюватися дією соціальних програм, спрямованих на підтримку жінок у кризових умовах. Наприклад, заходи з перекваліфікації чи державна допомога можуть стимулювати їхню реєстрацію для отримання відповідних пільг і послуг.

Таким чином, збільшення частки жінок серед офіційно зареєстрованих безробітних відображає структурні зміни в економіці, а

також особливості воєнних та соціальних умов, які впливають на зайнятість чоловіків і жінок.

Важливою проблемою залишається гендерний розрив в оплаті праці, оскільки він має значні економічні та соціальні наслідки (наприклад, зниження купівельної спроможності жінок, погіршення їхнього матеріального становища у літньому віці, обмеження можливостей для кар'єрного зростання тощо). Згідно із законодавством України, роботодавці зобов'язані забезпечувати рівну оплату праці жінок і чоловіків за умови однакової кваліфікації та ідентичних умов праці. Крім того, встановлення нерівної оплати за працю рівної цінності може розглядатися як економічний тиск і розцінюватися як одна з форм мобінгу, що закріплено у Кодексі законів про працю України.

Відповідно до даних Держстату України у першому кварталі 2021 р. гендерний розрив в оплаті праці досяг найнижчого рівня за історію країни – 17,8% (наприклад, у 2020 р. він становив 20,5%) [6]. У 2022 р. гендерний розрив досяг вже 29%, а в індексі гендерного розриву Україна перебувала на 81-му місці зі 147 досліджуваних країн [7]. Це означає, якщо чоловік заробляє 100 грн., то за аналогічну роботу жінка такого самого рівня компетенцій та освіти отримувала лише 71 грн.

Станом на 2023 р. гендерний розрив в оплаті праці в Україні склав 18,6% [8]. Тобто жінки заробляли на 18,6% менше, ніж чоловіки за аналогічну роботу. На практиці це означає, що жінкам доводиться працювати більше, щоб отримувати стільки ж, скільки чоловіки – в середньому за життя це 6,5 років додаткової праці.

З метою скорочення гендерного розриву в оплаті праці 15 вересня 2023 р. Кабінет Міністрів України затвердив Національну стратегію подолання гендерного розриву в оплаті праці на період до 2030 р., яка має на меті скоротити такий розрив з 18,6% до 13,7%.

Відповідно до звіту The Global Gender Gap, оприлюдненого у червні 2024 р., Україна посіла 63-тє місце серед 146 країн за рівнем гендерного розриву [9].

Мобілізація великої кількості чоловіків до збройних сил спричинила нестачу чоловічої робочої сили. Це змусило підприємства залучати до роботи жінок, підлітків та осіб старшого віку на посади, які традиційно вважалися чоловічими.

Ще у грудні 2017 р. ВРУ скасувала наказ МОЗ № 256, який забороняв українським жінкам працювати на роботах із важкими та шкідливими умовами праці. Але стереотипні уявлення про роботу, яка підходить для людей різних статей, разом із цим документом не зникли. Війна внесла корективи у таку ситуацію: жінки почали працювати водіями автобусів, вантажівок, трактористами та в інших промислових сферах.

Результати опитування компанії Info Sapiens (травень 2023 р.) в рамках проекту «Трамплін до рівності: Проєкт зі зміни соціальних норм та викорінення гендерних стереотипів задля сталого розвитку та добробуту жінок та чоловіків в Україні» показали, що українці почали значно рідше ділити професії на «чоловічі» та «жіночі» [10].

Збільшилась кількість жінок на службі в ЗСУ. Так, у 2024 р. на різних посадах в збройних силах працювало 67 тис. жінок, що на 40% більше, ніж у 2021 р., а кількість жінок-офіцерів збільшилася ушестеро. Також зросла частка жінок серед шукачів роботи та підприємців. Зокрема, у першому кварталі 2024 р. серед зареєстрованих ФОП 58,8% були жінки, що на 7,8% більше, ніж у відповідному періоді 2021 р. [11].

Беручи до уваги вищезазначене, можемо стверджувати, що війна в Україні спричинила значні гендерні трансформації на ринку праці, відкривши для жінок доступ до професій, які раніше були недоступними. Однак зберігаються виклики, пов'язані з гендерною нерівністю та соціальною незахищеністю жінок. Для подолання цих проблем необхідно впроваджувати комплексні державні та суспільні заходи, спрямовані на підтримку гендерного балансу та рівних можливостей для всіх.

Список використаних джерел:

1. Надання послуг Державною службою зайнятості у січні 2025 р.
URL: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/68> (дата звернення: 28.02.2025).
2. Надання послуг Державною службою зайнятості у лютому 2024 р.
URL: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/68> (дата звернення: 28.02.2025).
3. Надання послуг Державною службою зайнятості у серпні 2023 р.
URL: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/68> (дата звернення: 28.02.2025).
4. Надання послуг Державною службою зайнятості у жовтні 2022 р.
URL: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/68> (дата звернення: 28.02.2025).
5. Надання послуг Державною службою зайнятості у січні 2022 р.
URL: <https://old.dcz.gov.ua/analitics/68> (дата звернення: 28.02.2025).

6. Жінки в Україні отримують зарплату на 18% менше чоловіків, в уряді хочуть це змінити. URL: <https://epravda.com.ua/news/2021/08/4/676587/> (дата звернення: 01.03.2025).
7. Гендерні диспропорції в Україні під час війни. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/henderni-dysproportsiyi-v-ukrayini-pid-chas-viyny> (дата звернення: 28.02.2025).
8. На 18,6% менше. Що таке гендерний розрив в оплаті праці? URL: <https://jurfem.com.ua/hendernyy-rosryv/> (дата звернення: 01.03.2025).
9. Міжнародний день рівної оплати праці. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/index.php/uk/news_details/mizhnarodnij-den-rivnoyi-oplati-praci (дата звернення: 01.03.2025).
10. Вплив повномасштабної війни на вибір професії. URL: https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/ukr_2023_vplyv_povnomasshtabnoi_viyny_na_vybir_profesii.pdf (дата звернення: 01.03.2025).
11. Ринок праці в умовах війни: демографічні виклики для України. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3909003-rinok-praci-v-umovah-vijni-demograficni-vikliki-dla-ukraini.html> (дата звернення: 01.03.2025).

Стадник А. Г.,
кандидат соціологічних наук, доцент
Журавльова
А. М., здобувачка вищої освіти ступеня
бакалавра Національний університет
«Запорізька політехніка»

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

У сучасному світі, коли соціальні та психологічні аспекти взаємодії між людьми набувають все більшої ваги, зростає і потреба у розвитку унікальних якостей, які сприяють ефективному виконанню професійних обов'язків. Однією з таких важливих характеристик є емоційний інтелект (EI), який визначається як здатність розпізнавати, розуміти та керувати своїми емоціями, а також здатність